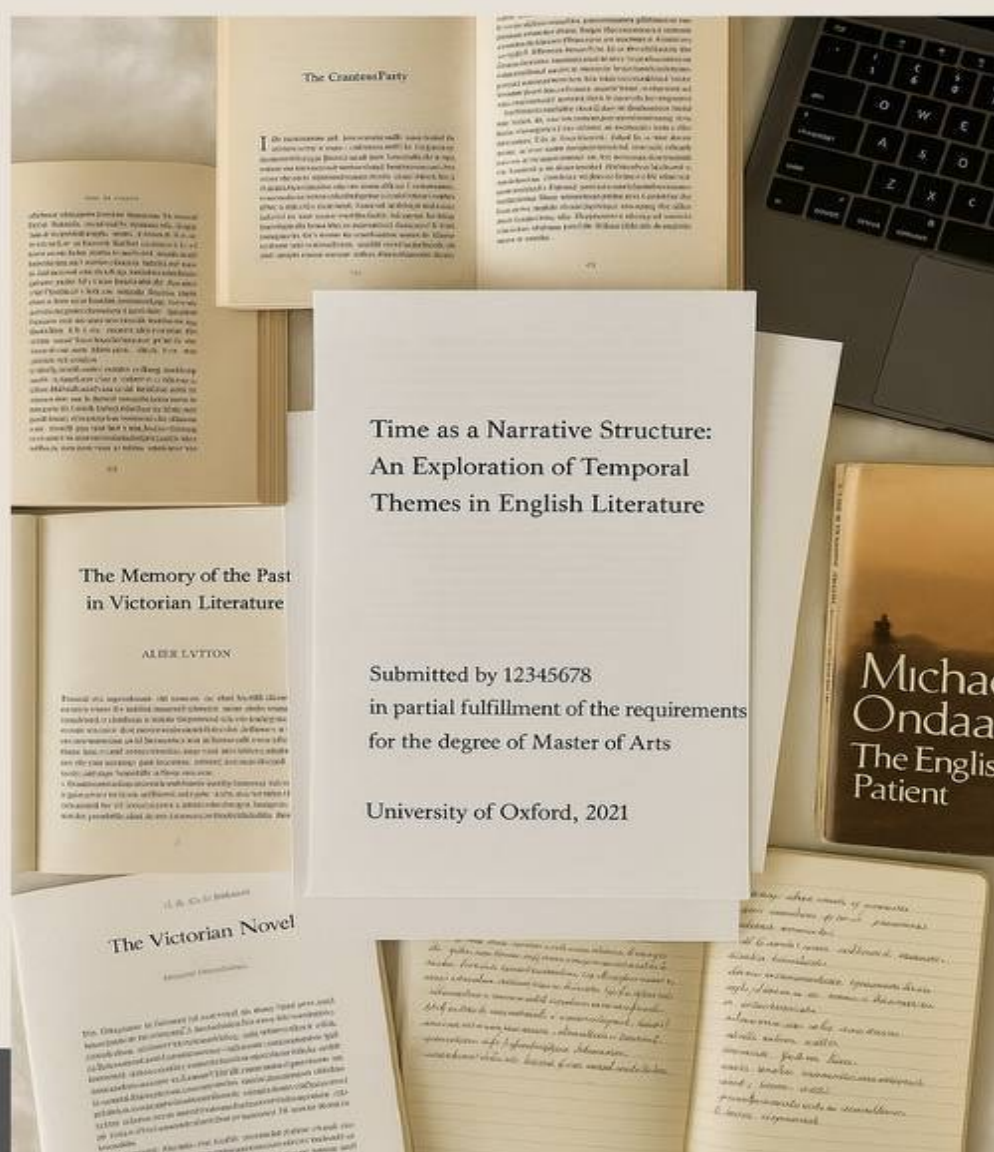

Томчаковська Ю.О.,
Строченко Л.В.,
Томчаковський О.Г.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА З ФІЛОЛОГІЇ: СТРУКТУРА, ЗМІСТ, ВИМОГИ

2025

Методичні рекомендації для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти галузі знань
В«Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
спеціальності В11 «Філологія»

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»

**Ю. О. Томчаковська
Л. В. Строченко
О. Г. Томчаковський**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА З ФІЛОЛОГІЇ: СТРУКТУРА, ЗМІСТ, ВИМОГИ

*Методичні рекомендації для здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти галузі знань В «Культура, мистецтво та
гуманітарні науки» спеціальності В11 «Філологія»*

2025

Укладачі:

Ю. О. Томчаковська – завідувач кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0003-0117-2704>);

Л. В. Строченко – професор кафедри іноземних мов, доктор філологічних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0003-3619-3484>);

О. Г. Томчаковський – доцент кафедри прикладної лінгвістики, кандидат філологічних наук, доцент (<https://orcid.org/0000-0001-6586-8095>)

Рецензенти:

М. В. Мамич – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету «Одеська юридична академія»;

Д. В. Станко – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології Ужгородського національного університету

*Рекомендовано Навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 29 серпня 2025 року)*

- К32** **Кваліфікаційна** робота з філології: структура, зміст, вимоги : методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» спеціальності В11 «Філологія» / уклад. Ю. О. Томчаковська, Л. В. Строченко, О. Г. Томчаковський ; Національний університет «Одеська юридична академія». – Суми : Університетська книга, 2025. – 30 с.

ISBN 978-617-521-129-8

Методичні рекомендації «Кваліфікаційна робота з філології: структура, зміст, вимоги» призначені для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» спеціальності В11 «Філологія». Мета рекомендацій полягає у висвітленні та роз'ясненні основних принципів підготовки й написання наукових робіт з філології. Методичні рекомендації охоплюють як загальну методологію дослідницької діяльності, так і конкретні змістові та технічні вимоги до кваліфікаційних робіт у цій галузі.

УДК 811.11:13(067)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025.
© Ю. О. Томчаковська, Л. В. Строченко,
О. Г. Томчаковський, 2025

ISBN 978-617-521-129-8

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Загальні вимоги до змісту та оформлення кваліфікаційної роботи	5
1.1. Організація роботи здобувача вищої освіти під час написання кваліфікаційної роботи	5
1.2. Зміст та структура кваліфікаційної роботи	8
1.3. Оформлення кваліфікаційної роботи та її захист	10
Розділ 2. Методологія наукового дослідження в галузі філології	14
2.1. Наукові парадигми та дослідницькі принципи в лінгвістиці	14
2.2. Методи лінгвістичних досліджень	16
Список рекомендованої літератури	21
Додаток 1 Зразок оформлення титулу кваліфікаційної роботи	22
Додаток 2 Вимоги до оформлення списку літератури	23
Додаток 3 Словник наукових термінів	25

ВСТУП

Методичні рекомендації «Кваліфікаційна робота з філології: структура, зміст, вимоги» укладено з метою забезпечення здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти чіткими орієнтирами щодо організації, написання та захисту кваліфікаційної роботи. У сучасних умовах розвитку філологічної науки магістерська робота розглядається не лише як підсумок навчання, а й як свідчення готовності випускника до самостійної науково-дослідної діяльності, уміння застосовувати набуті знання й навички у практичній та професійній сфері.

Кваліфікаційна робота у галузі філології покликана відобразити здатність здобувача критично мислити, здійснювати аналітичний і порівняльний огляд наукових джерел, формулювати актуальну проблему та пропонувати шляхи її розв'язання у межах сучасних наукових парадигм. Виконання магістерського дослідження передбачає інтеграцію теоретичної підготовки та практичних умінь, формування вміння презентувати результати власної наукової діяльності відповідно до академічних стандартів і вимог академічної доброчесності.

Запропоновані методичні рекомендації визначають основні етапи роботи над кваліфікаційним дослідженням, окреслюють вимоги до його структури, змісту й оформлення, а також надають орієнтовні приклади зразків і формулювань. Особлива увага приділяється питанням вибору теми, формулюванню мети й завдань, методологічним підходам і правилам оформлення бібліографії відповідно до чинних стандартів.

Видання стане корисним не лише для здобувачів, але й для наукових керівників, адже систематизує актуальні вимоги та методичні настанови, спрямовані на підвищення якості підготовки магістерських кваліфікаційних робіт і формування дослідницьких компетентностей майбутніх філологів.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Організація роботи здобувача вищої освіти під час написання кваліфікаційної роботи

Підготовка та захист магістерської кваліфікаційної роботи (КР) є обов'язковим складником освітнього процесу для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю В11 «Філологія». Вимоги до виконання та захисту КР визначені Стандартом вищої освіти України, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 20 червня 2019 року № 871.

Кваліфікаційна робота спрямована на розв'язання актуальних проблем сучасної філології, які постають у контексті динамічного розвитку мовознавчих і літературознавчих студій, розширення міжкультурних контактів та зростання ролі мовної особистості у глобалізованому світі. У межах дослідження передбачено ґрунтовний аналіз мовних і мовленнєвих явищ, що охоплює як традиційні аспекти функціонування мови (лексичний, граматичний, стилістичний), так і новітні тенденції розвитку комунікативних практик. Окрема увага приділяється питанням міжкультурної комунікації, адже сучасний філолог має володіти інструментарієм, який дозволяє інтерпретувати мовні одиниці та тексти у широкому культурному контексті, враховуючи національні, соціальні й ціннісні особливості носіїв мови. Важливим напрямом роботи є також дослідження перекладознавчих стратегій та інтерпретацій, адже переклад виступає не лише засобом міжмовного посередництва, а й способом відтворення концептуально-сміслової цілісності іншомовних текстів.

Методологічною основою дослідження є сучасні наукові парадигми, зокрема когнітивний підхід, що дозволяє осмислити зв'язок мови з мисленням і концептуалізацією дійсності; комунікативний, який акцентує на прагматичних аспектах мовної діяльності та соціально зумовлених моделях мовленнєвої поведінки; дискурсивний, зорієнтований на вивчення мовних практик у різних

типах дискурсу та умовах їхнього функціонування; а також культурологічний, що відкриває можливості для аналізу мови як відображення культурної ідентичності та носія колективних цінностей. Поєднання цих підходів створює передумови для комплексного вирішення завдань сучасної філологічної науки та сприяє формуванню цілісного бачення обраної проблематики.

У процесі роботи над КР здобувач демонструє рівень своєї фахової компетентності, уміння критично опрацьовувати наукові джерела, здатність до самостійної дослідницької діяльності та навички аналізу складних мовних явищ. Виконання КР підтверджує готовність випускника до професійної діяльності у сфері перекладу, мовознавства й міжкультурної комунікації, а також вміння застосовувати набуті теоретичні знання і практичні навички.

Захист кваліфікаційної роботи є підставою для присвоєння здобувачеві кваліфікації «магістр» за спеціальністю В11 «Філологія» та видачі державного документа про отриманий освітній ступінь.

Тематика КР щорічно оновлюється відповідно до нових тенденцій у мовознавчих і перекладознавчих студіях. Здобувач може як обрати тему зі списку, затвердженого кафедрою іноземних мов та кафедрою прикладної лінгвістики, так і запропонувати власну, аргументувавши її актуальність і наукову доцільність.

Керівництво КР здійснюють досвідчені науково-педагогічні працівники, які мають науковий ступінь кандидата чи доктора наук або доктора філософії. Організація та контроль процесу підготовки робіт покладається на завідувача кафедри й наукових керівників, а відповідальність за проведення захисту – на екзаменаційну комісію.

До виконання КР допускаються лише ті здобувачі, які повністю виконали навчальний план, успішно пройшли та захистили практику. Робота може виконуватися українською або англійською мовами. У тексті КР категорично забороняється академічний плагіат і фальсифікація, що перевіряється й підтверджується відповідною довідкою.

Етапи написання кваліфікаційної роботи

Виконання кваліфікаційної роботи з філології охоплює кілька послідовних етапів. Першим кроком є вибір теми та аргументація її актуальності в контексті сучасних лінгвістичних досліджень. Далі здобувач консультується з науковим керівником, формулює завдання роботи та визначає основні напрями дослідження. На цьому етапі уточнюються мета та завдання, складається попередній план, обираються ключові питання, окреслюються об'єкт і предмет дослідження, а також визначається теоретична й практична база. Важливим складником є добір методологічних підходів, адекватних темі та поставленим завданням.

Наступний крок – опрацювання наукових джерел: здійснюється огляд літератури, проводиться критичний аналіз праць попередників. Після цього виконується практична частина: лінгвістичний/перекладознавчий аналіз, експериментальні дослідження, зіставлення текстів тощо. Написання тексту відбувається поступово, з регулярним представленням проміжних результатів науковому керівникові. Попередні висновки обговорюються з науковим керівником, після чого робота редагується відповідно до зауваг і рекомендацій. Завершальним кроком є формулювання остаточних висновків, визначення наукової й практичної значущості отриманих результатів, складання бібліографії та оформлення роботи згідно з чинними вимогами. Фінальним етапом стає підготовка до захисту: створення доповіді, презентації, проходження рецензування та представлення роботи на засіданні екзаменаційної комісії.

Особливе значення має вибір теми, адже саме він визначає дослідницький вектор і методологічну основу роботи. Тематика може бути запропонована кафедрою чи науковим керівником або ж ініційована самим здобувачем, проте в будь-якому випадку повинна узгоджуватися з науковими інтересами кафедри та відповідати актуальним проблемам філології. Орієнтовний список тем публікується кафедрою у встановлені терміни.

Магістерська робота у філології зазвичай має дослідницький, аналітичний чи зіставний характер і фокусується на вивченні мовних явищ, перекладацьких

стратегій, культурних трансформацій у текстах різних жанрів. Назва роботи має бути стислою, інформативною й відображати як об'єкт дослідження, так і його підхід.

Обрання теми може спиратися на матеріали, зібрані під час практики. Якщо ж дослідження пов'язане з перекладом фахових текстів, доцільно орієнтуватися на тематику з практичним застосуванням, що відповідає майбутній професійній сфері випускника. Такий підхід підвищує мотивацію здобувача та забезпечує органічний зв'язок теорії з практикою.

Закріплення тем відбувається рішенням кафедри й затверджується наказом ректора.

Планування дослідження становить один із ключових етапів. Воно включає аналіз літератури, визначення актуальних підходів, формування загальної концепції та структури роботи. Попередній план узгоджується з керівником, може уточнюватися в процесі дослідження, має бути деталізованим із поділом на розділи й підрозділи та надалі трансформується у зміст кваліфікаційної роботи.

1.2. Зміст та структура кваліфікаційної роботи

Структура КР містить: титульний лист (див. додаток 1), зміст, вступ, основний текст, висновки, список літератури, додатки (за потреби), анотацію українською та англійською мовами (див. додаток 2).

У **вступі** подається обґрунтування актуальності теми кваліфікаційної роботи, визначаються її мета та завдання, розкривається загальний зміст основних розділів. Виклад матеріалу має здійснюватися у такій послідовності: характеристика актуальності теми, формулювання мети й завдань, визначення об'єкта та предмета дослідження, опис методологічної та теоретичної бази, представлення дослідницького матеріалу, висвітлення теоретичного й практичного значення обраної проблематики, подання відомостей про апробацію результатів, а також стислий огляд структури всієї роботи. Обсяг вступної частини не повинен перевищувати трьох сторінок друкованого тексту.

Основний зміст кваліфікаційної роботи доцільно подавати у кількох розділах, кількість яких визначається логікою проведеного дослідження. Кожен розділ повинен становити завершену тематичну частину, а в сукупності два-три розділи формують дослідницьку основу роботи.

У першому розділі зазвичай висвітлюється сучасний стан наукової проблеми, аналізуються наявні підходи, їхні спільні та відмінні риси. Тут визначається основний понятійно-категоріальний апарат, який використовується для вирішення дослідницьких завдань у межах обраної проблематики.

Другий та наступні розділи містять як аналіз можливих шляхів вирішення проблеми, представлених у науковій літературі, так і власний матеріал автора. Подані результати можуть підтверджувати існуючі теоретичні положення, уточнювати їх або, за наявності належної аргументації, спростовувати. Кожен розділ має завершуватися короткими висновками, які узагальнюють викладене та містять конкретні результати, що демонструють значущість проведеного дослідження.

Перший розділ, як правило, має теоретичне спрямування: у ньому розкривається зміст обраної проблематики, подається огляд наукових джерел, здійснюється критичний аналіз поглядів різних учених у хронологічному порядку та визначається власна позиція здобувача. Другий розділ присвячений практичному аспекту дослідження – у ньому розглядається основна тема роботи, наводяться аргументи, докази й приклади, а також формулюються авторські висновки та рекомендації.

У завершальній частині роботи подаються висновки, які відображають узагальнені результати дослідження, його новизну й актуальність. Вони мають бути чіткими, конкретними й безпосередньо впливати з проведеного аналізу. Їхній обсяг, як правило, не перевищує 4-5 сторінок друкованого тексту.

Далі наводиться список використаних джерел. Список використаної літератури з посиланнями у КР рекомендовано складати з 50-60 першоджерел. Наявність праць, надрукованих за останні 5 років, а також праць науковців університету є обов'язковою. Вивчену літературу необхідно опрацювати

критично: робити виписки, розділяючи дослівні цитати (із зазначенням сторінок) і конспективні записи. Важливо також співвідносити кожне джерело з конкретним розділом роботи, для якого воно може стати корисним. Така систематизація дозволяє глибше розкрити проблематику та вибудувати логічну структуру дослідження.

Вивчення наукових джерел доцільно проводити поетапно. Спершу варто звертатися до праць, що розкривають загальнотеоретичні питання (підручники, енциклопедії, оглядові статті, матеріали конференцій, монографії). Це створює базове уявлення про проблему. Поступово переходячи від загального до конкретного, здобувач формує глибше розуміння теми й підґрунтя для власних висновків.

Ретельне засвоєння теоретичної літератури має передувати збору ілюстративного матеріалу, адже тільки на основі глибокого опрацювання теорії можливий якісний аналіз практичних даних. У роботі бажано використовувати матеріал, який дає змогу підтвердити чи спростувати теоретичні положення, обґрунтувати власні висновки та рекомендації.

У процесі написання роботи можуть виникнути потреби у внесенні змін до початкового плану: уточненні напряму дослідження або навіть коригуванні назви роботи. Такі зміни є природними й відображають розвиток дослідницької думки на основі аналізу теоретичних і практичних матеріалів.

1.3. Оформлення кваліфікаційної роботи та її захист

Матеріал кваліфікаційної роботи має бути викладений послідовно й зрозуміло, із використанням опрацьованих теоретичних джерел та зібраного ілюстративного матеріалу, що безпосередньо стосується теми дослідження. Усі структурні елементи роботи – розділи та підрозділи – повинні поєднуватися між собою спільною тематикою та логічним розвитком думки.

Для підтвердження окремих положень у тексті допускається використання матеріалів з наукових джерел – цитат, узагальнених викладів або інтерпретацій

ідей інших авторів. У таких випадках обов'язковим є оформлення посилань на використані джерела.

Текст кваліфікаційної роботи подається на аркушах формату А4, надрукованих з одного боку. Використовується шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Параметри сторінки мають бути такими: ліве поле – 25 мм, праве, верхнє та нижнє – по 20 мм. Загальний обсяг роботи становить 60–70 сторінок разом зі списком використаних джерел та анотаціями.

Робота починається титульним аркушем (див. Додаток 1), після якого розміщується зміст із переліком розділів та зазначенням сторінок їхнього початку. Формулювання назв розділів у змісті й у тексті повинно повністю збігатися.

Вступ, основні розділи, висновки, список літератури та додатки подаються з нової сторінки. Підрозділи ж розпочинаються відразу після завершення попереднього тексту.

Основна частина роботи структурується відповідно до плану, затвердженого науковим керівником, і поділяється на розділи. Назви розділів друкуються великими літерами, без крапки наприкінці та без перенесення слів. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою. Нумерація розділів і підрозділів здійснюється арабськими цифрами наскрізно, за винятком додатків (1, 2, 3 тощо).

Таблиці використовуються для зручного подання цифрових чи узагальнених даних. Їх розміщують одразу після тексту, де на них посилаються, або на наступній сторінці. Кожна таблиця повинна мати назву, яка стисло та точно передає її зміст. Назву розташовують посередині над таблицею без підкреслення. Якщо таблиця має продовження, над наступною її частиною зазначають «Продовження табл. __» із вказівкою номера.

Праворуч над таблицею вказується слово «Таблиця» та її номер (без знака «№»). Нумерація таблиць (крім тих, що у додатках) ведеться арабськими цифрами, комбінованими з номером розділу, наприклад: «Таблиця 2.1» – перша таблиця другого розділу.

Таблиця 2.1

Мовні засоби в англomовному рекламному тексті

Компонент тексту	Лексичні засоби	Синтаксичні засоби	Невербальні засоби	У цілому

У процесі підготовки кваліфікаційної роботи широко застосовуються ілюстративні матеріали – діаграми, графіки, схеми та інші візуальні елементи. Для позначення всіх ілюстрацій використовується скорочення «Рис.» (Рисунок), після якого зазначається номер і тематична назва. Ілюстрації (крім тих, що подані в додатках) нумеруються арабськими цифрами в межах кожного розділу. Номер рисунка формується із номера розділу та порядкового номера ілюстрації, розділених крапкою (наприклад, рис. 1.1).

Наприкінці роботи подається список використаних джерел. У тексті посилання оформлюються у квадратних дужках із зазначенням порядкового номера джерела зі списку та сторінки, де міститься цитований матеріал, наприклад: [2, с. 21] або [2, с. 21–22]. Якщо використовується джерело без прямої цитати, то зазначається лише його номер у списку – [2]. Такий спосіб оформлення дає змогу уникати повторення повних бібліографічних описів у тексті.

Велика кількість посилань у роботі свідчить про ґрунтовність дослідження та академічну сумлінність автора. Використання чужих матеріалів без належного цитування вважається порушенням принципів академічної доброчесності.

Список літератури має містити повні бібліографічні відомості: прізвище та ініціали авторів, назву, місце видання, назву видавництва, рік публікації та загальну кількість сторінок. Джерела розташовують в алфавітному порядку: спочатку кирилицею, а потім латиницею. Приклад оформлення подано у Додатку 2. Додатки (за потреби) розміщуються після списку літератури й можуть містити схеми, таблиці, графіки чи інші ілюстративні матеріали. Нумерація сторінок охоплює як основний текст кваліфікаційної роботи, так і додатки.

Усі допоміжні матеріали подаються у вигляді додатків, які нумеруються послідовно великими літерами українського алфавіту. Якщо у роботі використовується лише один додаток, він позначається як «Додаток А».

До додатків включаються матеріали, що розкривають основний зміст дослідження й підтверджують його результати. Зокрема, це можуть бути:

- анкети, тести, опитувальники;
- таблиці з цифровими чи статистичними даними;
- мовознавчі та перекладознавчі таблиці (наприклад, порівняння синтаксичних конструкцій у двох мовах, класифікація перекладацьких трансформацій);
- наочні матеріали – схеми, графіки, діаграми, ілюстрації, текстові розмітки;
- методичні розробки чи інструкції, створені в межах дослідження;
- тексти, що слугували об'єктом аналізу (фрагменти художніх творів, переклади, газетні або рекламні матеріали тощо);
- словники, глосарії, корпусні вибірки, частотні списки, узагальнені переліки термінів або ключових слів;
- приклади функціонування мовних одиниць у контексті;
- повні тексти оригіналів і перекладів, авторські переклади або варіанти перекладу одного й того ж тексту.

Анотації українською та англійською мовами розміщуються наприкінці роботи. Їх обсяг становить 1–2 сторінки. Анотація має містити стислий виклад змісту КР та відображати основні наукові результати.

Кваліфікаційна робота має бути надрукована і переплетена.

Повністю закінчена та оформлена кваліфікаційна робота надається на відгук рецензенту. Порядок захисту кваліфікаційної роботи регламентується відповідним положенням. КР захищають тією мовою, якою вона написана. Це рішення приймається здобувачем освіти після погодження з науковим керівником.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ГАЛУЗІ ФІЛОЛОГІЇ

2.1. Наукові парадигми та дослідницькі принципи в лінгвістиці

Вибір теми кваліфікаційної роботи зумовлює визначення наукової парадигми (або поєднання кількох), у межах якої здійснюється дослідження. У лінгвістиці наукова парадигма розуміється як концептуальна рамка, що визначає підходи, методи та принципи аналізу мови. Вона задає ключові питання, окреслює коло досліджуваних явищ та встановлює способи збору, інтерпретації й узагальнення мовних даних.

Наукова парадигма формує систему понять і методів, спираючись на теорії та емпіричні дані, забезпечує об'єктивність та достовірність результатів, визначає напрями розвитку лінгвістики й створює умови для формування нових концепцій. Упродовж історії мовознавства відбувалася послідовна зміна домінування різних наукових парадигм [8].

Порівняльно-історична парадигма зосереджується на зіставленні мов і мовних явищ для встановлення подібностей, відмінностей та закономірностей їхнього розвитку. Вона дозволяє реконструювати давні мовні системи, визначати спільні корені, родинні зв'язки та етимологію слів, враховуючи вплив історичних, культурних і соціальних чинників. Для цього застосовуються методи етимології, фонетичного й граматичного аналізу, реконструкції мовних систем, а також робота з писемними пам'ятками та архівними джерелами.

Системно-структурна (таксономічна) парадигма розглядає мову як систему взаємопов'язаних елементів і правил, що формують її структуру. У центрі уваги – аналіз фонетики, морфології, синтаксису, семантики та їхньої взаємодії. Використання методів структурного аналізу, формалізації та моделювання дозволяє розкрити внутрішню організацію мовної системи та виявити універсальні закономірності. Цей підхід важливий також для розвитку сучасних технологій обробки природної мови й машинного перекладу.

Комунікативно-функціональна (прагматична) парадигма трактує мову як засіб комунікації й соціальної взаємодії. Вона ґрунтується на прагматичному підході, що враховує контекст, мовленнєві акти, текстову організацію та комунікативні стратегії. У її межах сформувалася лінгвістика тексту, яка досліджує текст як основну одиницю комунікації, його структуру, семантику, способи організації інформації й взаємодію з контекстом. Це забезпечує розуміння функціонування мови у різних сферах – від наукового дискурсу до політичних промов чи рекламних текстів.

Когнітивна наукова парадигма розглядає мову як когнітивний феномен, пов'язаний із мисленням і сприйняттям. У центрі уваги – когнітивні процеси, що лежать в основі мовної категоризації, концептуалізації та інтерпретації дійсності. Вона спирається на дані психології та когнітивних наук, досліджує метафору, ментальні моделі й універсальні закономірності мислення, підкреслюючи взаємозв'язок мови, свідомості та культури.

Після визначення наукової парадигми, в межах якої здійснюється дослідження, постає завдання вибору відповідної методики для виконання кваліфікаційної роботи.

Дослідницький простір сучасної лінгвістики визначають чотири принципи: **експансіонізм, експланаторність, антропоцентризм і функціоналізм.**

Експансіонізм полягає у залученні до мовознавства методів і понять інших наук, що сприяло виникненню суміжних дисциплін (соціо-, психо-, когнітивної, комп'ютерної лінгвістики тощо), розширенню меж традиційних напрямів і появі нових галузей (логічна семантика, теорія мовленнєвих актів, лінгвопрагматика).

Експланаторність вимагає пояснювати мовні явища на основі науково обґрунтованих теорій. Вона тісно пов'язана з експансіонізмом, адже спільні підходи різних наук забезпечують ширші можливості для інтерпретації мовних фактів.

Антропоцентризм розглядає людину як центр мовної системи: мова існує «в людині й для людини» як засіб комунікації, збереження досвіду та культури. Він передбачає врахування індивідуальної й колективної свідомості та є основою багатьох сучасних дисциплін — лінгвопрагматики, психо- й етнолінгвістики, лінгвокультурології, соціолінгвістики, теорії комунікації.

Функціоналізм акцентує на дослідженні мови як системи, що діє у взаємодії з довкіллям і слугує інструментом пізнання та спілкування.

2.2. Методи лінгвістичних досліджень

Загальні методи наукових досліджень.

До загальнонаукових методів відносяться *аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, аналогію, порівняння, спостереження, моделювання, гіпотеза.*

Аналіз полягає у поділі цілісного об'єкта на окремі складові (ознаки, властивості, відносини) з метою їх детального вивчення. Він лежить в основі аналітичного підходу, а його різновидами виступають класифікація та періодизація.

Синтез передбачає об'єднання виділених частин у нове цілісне утворення, яке характеризується не лише сукупністю властивостей компонентів, а й результатами їхньої внутрішньої взаємодії.

Аналогія використовується для отримання знань про об'єкти й явища шляхом встановлення їхньої подібності з іншими. Зіставляючи схожі риси, дослідник робить висновки про подібність і в інших характеристиках.

Дедукція означає перехід від загальних суджень до конкретних висновків, що дає змогу пояснювати окремі факти на основі узагальнених положень.

Індукція — спосіб мислення, коли загальний висновок формується на підставі аналізу індивідуальних випадків і спостережень.

Порівняння дозволяє встановити схожість та відмінність між об'єктами чи явищами. У лінгвістиці цей метод застосовується для зіставлення мовних систем, структур і явищ, а також для вивчення варіантів та діалектів усередині однієї мови.

Спостереження забезпечує збір даних шляхом безпосереднього фіксування мовної поведінки без активного втручання дослідника. Воно застосовується для аналізу мовних взаємодій, запису комунікативних актів у різних ситуаціях та вивчення соціальних аспектів функціонування мови.

Моделювання передбачає створення спрощених або абстрактних репрезентацій мовних явищ, що дає змогу вивчати їхню структуру й функції. Цей метод використовується для опису фонетичних процесів, синтаксичних закономірностей чи семантичних відношень.

Гіпотеза виступає як припущення про можливі зв'язки чи закономірності, що потребують перевірки. У лінгвістиці гіпотези формуються для пояснення взаємодії мовних чинників, впливу соціального контексту чи особливостей семантики, синтаксису, прагматики. Вони мають бути обґрунтовані попередніми дослідженнями та підтверджені або спростовані в процесі подальшого аналізу.

Спеціальні лінгвістичні методи досліджень.

Порівняльно-історичний метод передбачає реконструкцію походження мов від прамов, простеження їхніх еволюційних змін і виявлення закономірностей розвитку споріднених мов. Він ґрунтується на зіставленні мовних фактів у споріднених мовах, визначенні ступеня їх спорідненості, реконструкції праформ та виявленні законів мовного розвитку, що відображають закономірний характер мовних змін.

Структурний метод сформувався в межах структуралізму й застосовується для аналізу мови як системи взаємопов'язаних елементів. Він розкриває внутрішню організацію мовної системи через синхронний аналіз мовних явищ, що співвідносяться як інваріанти та варіанти. У сучасній лінгвістиці найбільш поширеними є структурні методики:

- **опозиційний аналіз**, спрямований на вияв контрастів між мовними одиницями (наприклад, фонемами), що створюють відмінності у значенні;
- **дистрибутивний аналіз**, який вивчає функції мовної одиниці через аналіз її оточення у мовленні;

- **трансформаційний аналіз**, що дає змогу простежити перетворення граматичних структур без зміни їхнього змісту;
- **аналіз безпосередніх складників**, який розчленовує мовні одиниці на найменші складники та виявляє їхні відношення;
- **компонентний аналіз**, зорієнтований на опис значення слова як сукупності семантичних компонентів (сем);
- **комутаційний аналіз**, що визначає функціональне значення одиниці через її заміну іншою в однаковому контексті;
- **ланцюжковий аналіз**, який вивчає послідовність і зв'язки мовних одиниць у лінійному мовному потоці.

Функціональний метод, розроблений у межах прагматичної парадигми, розглядає мову у процесі її функціонування як засіб комунікації. Він застосовує такі методики:

- **моделювання функціонально-семантичних полів**, що об'єднують мовні одиниці за спільними функціонально-семантичними характеристиками;
- **контекстуально-інтерпретаційний аналіз тексту**, який вивчає вплив контексту на інтерпретацію мовних одиниць;
- **прагматичний аналіз**, зосереджений на дослідженні мовних актів і комунікативних намірів;
- **конверсаційний аналіз**, що описує структуру взаємодії у діалозі та правила мовленнєвого чергування;
- **аналіз дискурсу**, спрямований на вивчення мови на рівні тексту й ширших комунікативних утворень із урахуванням соціальних та культурних чинників;
- **діалогічна інтерпретація тексту**, яка підкреслює взаємодію текстів між собою та їхню співвіднесеність із читачем.

Зіставний метод є базовим у контрастивній лінгвістиці та використовується для виявлення подібностей і відмінностей між мовами на всіх рівнях. Його застосовують для зіставлення фонем, лексичних одиниць,

граматичних категорій, синтаксичних конструкцій і текстів. Метод допомагає глибше зрозуміти одну мову через її порівняння з іншою, прогнозувати інтерференційні явища, досліджувати характерологічні особливості мовних груп, а також визначати оптимальні шляхи оволодіння іноземною мовою.

Кількісний метод у лінгвістиці ґрунтується на використанні числових показників і статистичних процедур для аналізу мовних явищ. Він передбачає збір і систематизацію значних масивів мовних даних з метою виявлення закономірностей та кількісних залежностей.

Цей підхід застосовується до різних рівнів мовної системи — лексики, граматики, фонетики, стилістики. Зокрема, дослідники можуть досліджувати частотність уживання слів і словосполучень у текстах, розподіл звуків у мовленні, поширеність певних граматичних конструкцій тощо.

Кількісний аналіз забезпечує встановлення об'єктивних тенденцій і статистично значущих закономірностей у мовному матеріалі, дозволяє узагальнювати результати на основі великих вибірок і перевіряти наукові гіпотези. Він також ефективний для зіставлення мовних систем та виявлення універсальних принципів їх функціонування.

Перевагою цього методу є об'єктивність, можливість повторної перевірки результатів на тих самих даних і застосування до різних мов, що робить його важливим інструментом сучасних лінгвістичних досліджень.

Корпусні дослідження в лінгвістиці – це напрям, що базується на використанні електронних корпусів текстів як головного джерела емпіричних даних для аналізу мови. Корпус визначається як велика, систематично зібрана й структурована сукупність текстів, представлена у цифровому форматі та анотована за певними параметрами (морфологічними, синтаксичними, прагматичними тощо).

Головна ідея корпусної лінгвістики полягає у тому, що вивчення мови має спиратися на фактичний мовний матеріал, а не лише на інтуїцію дослідника. Завдяки корпусам можна здійснювати кількісний і якісний аналізи, визначати

частотність мовних одиниць, виявляти закономірності їхнього функціонування, простежувати контексти вживання та будувати узагальнені моделі мовних явищ.

Методи корпусних досліджень охоплюють:

- аналіз частотності слів, словосполучень і граматичних структур;
- вивчення колокацій та типових сполучуваностей;
- дослідження семантичних і прагматичних особливостей лексики;
- порівняння мовних варіантів, стилів і жанрів;
- аналіз діяхронічних змін у мові.

Корпусна лінгвістика активно застосовується для вивчення сучасних і історичних мовних процесів, укладання словників, розробки навчальних матеріалів, а також у сфері комп'ютерної лінгвістики — для машинного перекладу, автоматичного розпізнавання мовлення, створення систем обробки природної мови.

Використання корпусів забезпечує високу об'єктивність, надійність і репрезентативність результатів, оскільки дозволяє працювати з великими масивами текстів та повторювати експерименти за однаковими параметрами.

Рекомендований перелік джерел

1. Галян О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: підручник.К., 2006. 336 с.
3. Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень: методичні рекомендації / Уклад. Алексенко С.Ф. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 44 с.
4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник.К., 1999. 288 с.
5. Мартинюк А. П. Основи наукових досліджень у лінгвістиці : навч.- метод. посіб. Харків, 2007. 40 с.
6. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с.
7. Приклади оформлення бібліографічних посилань (ДСТУ 8302:2015). URL: <http://izmail.maup.com.ua/biblioteka/akademichna-dobrochesnist2/dstu-8302-2015/prikladi-oformlennya-bibliografichnih-posilan-dstu-8302-2015> (дата звернення: 14.05.2025)
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
9. Чорновол-Ткаченко О. О. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 156 с.
10. Encyclopedia of language and linguistics. 2006. URL: <https://www.sciencedirect.com/referencework/9780080448541/encyclopedia-of-language-and-linguistics> (дата звернення: 15.05.2025)
11. Parker J. Principles of scientific research. 7th ed. London : Editorial, 2017. 301 p.

Додаток 1**Зразок оформлення титулу кваліфікаційної роботи****НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»****Факультет журналістики****Кафедра іноземних мов**

Реєстр. № _____

Дата _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему: «Назва українською мовою»

“Назва англійською мовою”

Здобувача _ курсу __ групи

рівень освіти другий (магістерський)

галузь знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

спеціальність В11 «Філологія»

ПІБ

Керівник

Додаток 2

Вимоги до оформлення списку літератури

Список використаної літератури упорядковується за алфавітом відповідно до вимог «ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Спершу подаються джерела, оформлені кирилицею, після них – латиницею; нумерація здійснюється наскрізним способом.

Книга одного автора

Приклад оформлення:

- Іваненко Л. П. *Мова і культура: сучасний погляд*. Львів : Світ, 2019. 220 с.
- Марченко О. В. *Таємниці історії*. Київ : Основи, 2015. 356 с.
- Smith R. *Fundamentals of modern linguistics*. 2nd ed. New York : Academic Press, 2021. 410 p.

Книга двох або трьох авторів

Приклад оформлення:

- Коваленко С. І., Петренко А. Ю., Гордійчук М. П. *Розвиток сучасної української термінології*. Одеса : Астропринт, 2020. 298 с.
- Johnson K., Miller T., Roberts L. *Advances in educational psychology*. Boston : Pearson, 2018. 275 p.

Книга чотирьох і більше авторів

Приклад оформлення:

- *Історія української літературної мови* / М. Г. Шевченко та ін. Київ : Наук. думка, 2017. 512 с.
- *Global perspectives on communication* / H. Brown et al. London : Routledge, 2019. 340 p.

Книга без зазначення автора (під редакцією, укладачем тощо)

Приклад оформлення:

- *Словник сучасної педагогіки* / уклад.: Н. М. Сидоренко, О. Л. Яковенко. Харків : Освіта, 2022. 480 с.
- *Handbook of sociolinguistics* / ed. by P. Green, M. White. Oxford : Oxford Univ. Press, 2016. 520 p.

Окремий том (частина) багатотомного видання

Приклад оформлення:

- *Енциклопедія світової літератури* : у 5 т. / ред. кол. : В. П. Андрущенко та ін. Київ : Видавничий дім, 2010. Т. 2 : Європейська класика. 600 с.

Частина книги (розділ, стаття у збірнику тощо)

Приклад оформлення:

- Thompson A. Language acquisition in childhood. *Handbook of applied linguistics* / ed. by J. Wilson. Cambridge, 2020. P. 45–82.
- Строченко Л.В., Томчаковська Ю.О. Основні аспекти дослідження англomовної медійної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2024. № 65. С. 118-121. DOI <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.65.25>

Додаток 3

Українсько-англійський словник наукових термінів

абзац	— paragraph
автентичність	— authenticity
автор	— author
агентивність	— agentivity
академічна доброчесність	— academic integrity
аксіологія	— axiology
актуальність	— relevance / significance
алегорія	— allegory
алгоритм	— algorithm
аналіз	— analysis
аналогія	— analogy
анотація	— abstract / annotation
антропоцентризм	— anthropocentrism
аргументація	— argumentation
аспект	— aspect
аудиторія	— audience
аутентичність	— authenticity
бібліографія	— bibliography / reference list
бінарна опозиція	— binary opposition
вибірка	— sample
визначення	— definition
виклад	— exposition
вимір	— dimension
висновки	— conclusions
гіпотеза	— hypothesis
глосарій	— glossary
горизонт очікувань	— horizon of expectations

дані — data
дескриптивний метод — descriptive method
дискурс — discourse
дисертація — dissertation
джерело — source
журнал — journal
жанр — genre
завдання дослідження — research objectives
закономірність — regularity / pattern
зміст — content / table of contents
значення — meaning / significance
інноваційність — innovativeness
інтердисциплінарність — interdisciplinarity
інтерпретація — interpretation
інтертекстуальність — intertextuality
каузативність — causativity
кількісний аналіз — quantitative analysis
класифікація — classification
когнітивна лінгвістика — cognitive linguistics
когнітивна метафора — cognitive metaphor
коннотація — connotation
концепт — concept
контекст — context
контрастивна лінгвістика — contrastive linguistics
кореляція — correlation
корпусне дослідження — corpus-based research
критерій — criterion
курсив — italics
лексема — lexeme
лексика — vocabulary / lexis

лексичне поле — lexical field
лексикологія — lexicology
літературний огляд — literature review
логічна послідовність — logical sequence
маркер — marker
мета дослідження — aim / purpose of the research
метафора — metaphor
метод — method
методологія — methodology
модель — model
мовна картина світу — linguistic worldview
мовна одиниця — language unit
мовленнєва стратегія — speech strategy
мотивованість — motivation
монографія — monograph
морфема — morpheme
морфологія — morphology
надійність — reliability
наратив — narrative
наукова новизна — scientific novelty
науковий стиль — scientific style
наукове дослідження — scientific research
номінація — nomination
норма — norm
об'єкт дослідження — object of research
опис — description
операціоналізація — operationalization
опитування — survey
оригінал — original
орфографія — orthography

парадигма — paradigm
парафраз — paraphrase
передумова — premise
переклад — translation
перекладознавство — translation studies
плагіат — plagiarism
положення — proposition / statement
практична цінність — practical value
практичні результати — practical findings
предмет дослідження — subject of research
приклад — example
проблематика — issues / problematics
проблемне поле — problem field
праця — work / study
презентація — presentation
примітка — note
публікація — publication
результати — results / findings
релевантність — relevance
рецензія — review
рівень достовірності — level of validity
рівень значущості — significance level
семантика — semantics
семіотика — semiotics
система понять — system of concepts
ситуативність — situationality
складність — complexity
словосполучення — phrase / collocation
спостереження — observation
сприйняття — perception

статистика — statistics
стаття — article / paper
стилістика — stylistics
стратегія — strategy
структура — structure
структуралізм — structuralism
теза — thesis statement
термін — term
теоретичні засади — theoretical background
теорія — theory
текст — text
тематичне поле — thematic field
типологія — typology
транскрипція — transcription
транслітерація — transliteration
узагальнення — generalization
умовивід — inference
факт — fact
фонема — phoneme
фонетика — phonetics
функція — function
характеристика — characteristic / feature
цитата — quotation
цитування — citation
часопис — periodical
шрифт — font
якість — quality
якісний аналіз — qualitative analysis

Навчальне видання

ТОМЧАКОВСЬКА Юлія Олегівна

СТРОЧЕНКО Леся Василівна

ТОМЧАКОВСЬКИЙ Олександр Георгійович

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА З ФІЛОЛОГІЇ:
СТРУКТУРА, ЗМІСТ, ВИМОГИ**

Методичні рекомендації для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» спеціальності В11 «Філологія»

В авторській редакції

Формат 60×84/16.

Гарнітура Times

Ум. друк. арк. 1,74.

Замовлення № 02-10/43.

Відділ реалізації. Тел.: (067) 542-08-01. E-mail: info@book.sumy.ua

ПФ «Видавництво “Університетська Книга”»

40000, м. Суми, площа Покровська, 6

Тел.: (0542) 65-75-85. E-mail: publish@book.sumy.ua

www.book.sumy.ua, newlearning.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7461 від 05.10.2021

Віддруковано на обладнанні ПФ «Видавництво “Університетська книга”»